

OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENTET

Veileder

Konseptvalgutredning og ekstern kvalitetssikring av store kraftledningsaker

INNHold

BAKGRUNN OG BRUK AV VEILEDEREN	2
Planlegging og konsesjonsbehandling av store kraftledningsprosjekter.....	3
Overordnet prosess og krav til innhold i KVU og den eksterne kvalitetssikringen	4
BEHOVSANALYSE.....	6
Krav til ekstern kvalitetssikrer ved gjennomgang av behovsanalysen.....	6
MÅL OG RAMMER FOR TILTAKET	7
Krav til ekstern kvalitetssikrer ved gjennomgang av mål og rammer.....	8
MULIGHETSSTUDIE	9
Krav til ekstern kvalitetssikrer ved gjennomgang av mulighetsstudie:	9
ALTERNATIVANALYSE	10
Samfunnsøkonomisk analyse av alternativene.....	10
Nullalternativet	11
Usikkerhetsanalyse	11
Rangering	11
Krav til ekstern kvalitetssikrer ved gjennomgang av alternativanalysen	12
FØRINGER FOR PROSJEKTFASEN.....	13
Vedlegg 1: Kompetansekrav til kvalitetssikrer	14
Vedlegg 2: Relevante dokumenter og nyttige linker	14

BAKGRUNN OG BRUK AV VEILEDEREN

Ordningen med ekstern kvalitetssikring av nettselskapenes konseptvalgutredninger (KVU) for store kraftledningsprosjekter ble vedtatt i forbindelse med behandling av melding til Stortinget 14 (2011-2012) "Vi bygger Norge – om utbyggingen av strømmettet" (Nettmeldingen). Ordningen er hjemlet i Energiloven, jf § 2-1 tredje ledd. Den nærmere avgrensningen av hvilke saker som skal undergis ekstern kvalitetssikring vil bli fastsatt av departementet i forskrift fastsatt med hjemmel i energiloven, og skal i hovedsak bygge på definisjonen av store kraftledningsanlegg slik det fremgår i nettmeldingen. Utenlandsforbindelser er ikke omfattet.

Formålet med KVU og kvalitetssikringen er å styrke energimyndighetenes styring med konseptvalget, synliggjøre behov og valg av hovedalternativ samt å sikre at den faglige kvaliteten på de underliggende dokumenter i beslutningsunderlaget er god.

De overordnede føringene for konseptvalgutredningen og den eksterne kvalitetssikringen er gitt i Nettmeldingen. Det er likhetstrekk mellom systemet for ekstern kvalitetssikring av nettselskapenes konseptvalgutredninger og KS1 systemet i staten. Det er imidlertid også forskjeller mellom systemene. Det er nettselskapene, ikke staten, som tar investeringsbeslutningene for store kraftledninger og er ansvarlige for investeringene. Videre underlegges nettprosjekter en grundig og omfattende konsesjonsbehandling. Veiledere og metode som er utarbeidet for KS1 systemet i staten kan derfor ikke

benyttes uten tilpasning for KVU i store kraftledningssaker. Det er i denne veilederen spesifisert hvor det kan være spesielt nyttig å benytte veiledning utarbeidet for KS1.

Denne veilederen utdyper kravene til innhold i konseptvalgutredningene for store kraftledninger og spesifiserer kravene til innhold i den eksterne kvalitetssikringen. Veilederen må lese sammen med melding til Stortinget 14 (2011-2012) "Vi bygger Norge – om utbyggingen av strømmettet".

Ved gjennomføring av en KVU og etterfølgende ekstern kvalitetssikring, legges det til grunn at prosessen ikke skal forårsake unødig forsinkelser, men bidra til en bedre planlegging og tilrettelegging ved at behov og konsept gjennomgår en ekstra vurdering før en mer detaljert utforming av prosjektet kan gjøres. Regjeringen legger i nettmeldingen til grunn at endringene skal gjennomføres på en slik måte at både kvaliteten og fremdriften i prosessen sikres. Det er derfor nødvendig at KVU og kvalitetssikring gjennomføres så effektivt som mulig.

Planlegging og konsesjonsbehandling av store kraftledningsprosjekter

Nettmeldingen omtaler planleggings og konsesjonssystemet for store kraftledninger, jf. bl.a. figur 7.6.

Nettselskapene er pålagt å utarbeide regionale og en sentral kraftsystemutredning (KSU). I dette arbeidet blir blant annet behov for netttiltak og mulige løsninger identifisert i samarbeid mellom interessenter og ulike nettanleggseiere. Involvering i forbindelse med kartlegging av behov vil dermed som oftest være dekket gjennom KSU prosessene. I konseptvalgutredningen vil det saksspesifikke behovet for et tiltak bli grundigere gjennomgått.

KVUene som kvalitetssikres vil danne grunnlaget for en tidlig politisk involvering. Olje- og Energidepartementet (OED) vil etter å ha mottatt nettselskapets KVU og den eksterne kvalitetssikringen, gjennomføre en høring før de gir en uttalelse.

Etter at ekstern kvalitetssikring er gjennomført og departementet har avgitt sin uttalelse, er det opp til nettselskapet å videreutvikle det anbefalte konseptet med tanke på gjennomføring. Forankring og involvering knyttet til teknisk og arealmessige vurderinger av faktiske prosjekter vil foregå som en del av senere konsesjonsprosesser og i nettselskapets eget regi ved utforming av prosjektene. I den fasen er det naturlig at nettselskapet involverer kommuner og andre som har kunnskap om lokale forhold.

Anlegg for produksjon, omforming, overføring og distribusjon av elektrisk energi kan ikke bygges eller drives uten konsesjon, jf. energiloven § 3-1. Det betyr at den endelige vurderingen av nye tiltak i nettet vil avgjøres etter en grundig konsesjonsprosess med konsekvensutredninger og folkemøter og høringer. Det er med bakgrunn i informasjon fra disse prosessene at energimyndighetene gir konsesjon til det endelige tiltaket.

Overordnet prosess og krav til innhold i KVU og den eksterne kvalitetssikringen

Nettmeldingen gir de overordnede kravene til nettselskapenes KVU, som denne veilederen utdyper. Vurdering av behovet for tiltak og en samfunnsøkonomisk vurdering av de alternative konseptene, er de sentrale delene av konseptvalgutredningen. De samfunnsøkonomiske vurderingene av alternative konsept vil være relativt overordnede ettersom konsekvensutredninger og høringer gjennomføres senere i konsesjonsbehandlingen.

Krav til innhold i KVUen er delt inn i følgende sentrale deler:

- **Behovsanalyse.** Skal redegjøre for behovet for nettinvesteringer basert på en vurdering av utvikling i forbruk og produksjon.
- **Mål og rammer for tiltaket.** Skal konkretisere hvilken tilstand som søkes oppnådd ved å gjennomføre tiltaket.
- **Mulighetsstudie.** Relevante konsept som i større eller mindre grad kan oppfylle behovet skal beskrives og undersøkes.
- **Alternativanalyse.** I alternativanalysen skal minimum nullalternativ og to andre konsept analyseres og rangeres med bakgrunn i en samfunnsøkonomisk analyse og usikkerhetsvurdering. Både prissatte og ikke-prissatte virkninger inngår i den samfunnsøkonomiske analysen.
- **Føringer for prosjektfasen.** KVUen skal gi en beskrivelse av videre prosess for et anbefalt konsept, herunder om det planlegges omsøkt gjennom én eller flere konsesjonssøknader.

Behovsanalysen utvikles først, deretter utvikles mål- og rammer med utgangspunkt i behovsanalysen. Behov, mål og rammer sett i sammenheng utgjør rammebetingelsene for mulighetsstudien og alternativanalysen.

Vurderinger og analyser som gjøres av nettselskapene gjennom KVUen må være tydelig beskrevet og dokumentert. Ved utarbeidelse av KVU skal det legges vekt på at dokumentene skal være offentlig tilgjengelig. Offentliggjøringen gjør at hensyn til det å gi et godt beslutningsgrunnlag også må balanseres opp mot hensyn til beredskap og sikkerhet. Dokumentene må følge de til enhver tid gjeldende krav til informasjonssikkerhet. Eventuell informasjon som ikke kan offentliggjøres kan inngå som vedlegg til KVU rapporten.

Nettmeldingen gir de overordnede kravene til den eksterne kvalitetssikringen, som denne veilederen utdyper. Kompetansekrav til dem som kan gjennomføre kvalitetssikringen er gitt i vedlegg 1.

Den eksterne kvalitetssikreren skal kontrollere at nettselskapets KVV, inklusive begrunnelser, er i tråd med myndighetenes krav og god praksis. Videre skal kvalitetssikrer gjennomgå nettselskapets KVV og foreta en egen analyse der konseptene som er vurdert veies opp mot hverandre. På bakgrunn av analysen skal kvalitetssikrer komme med sin vurdering av hvilket konsept som synes å være totalt sett best for samfunnet, og som nettselskapet derfor anbefales å gå videre med. Det vil i de fleste tilfeller være hensiktsmessig for kvalitetssikrer å basere seg på nettselskapets kraftsystemmodellkjøringer.

Den eksterne kvalitetssikreren skal ha dialog med nettselskapet mens kvalitetssikringen pågår. Nettselskapet skal få mulighet til å gjøre endringer i sin KVV etter innspill fra kvalitetssikrer underveis og før rapporten overleveres departementet. I den endelige kvalitetssikringsrapporten skal det fremgå hvilke eventuelle endringer nettselskapet har gjort i sin KVV.

BEHOVSANALYSE

KVUen skal inkludere en analyse og vurdering av det saksspesifikke behovet som kan utløse et eventuelt tiltak, det vil si det prosjektutløsende behovet. Analysen skal inkludere en kartlegging og vurdering av interessenter som har betydning for behovet, mer spesifikt forbruk, produksjon og tilstanden i nettet. Virkninger på andre interessenter skal ikke vurderes i behovsanalysen.

Arbeidet med kraftsystemutredninger for sentralnettet vil være en viktig arena for å innhente opplysninger som kan ha en virkning for behovet.

Behovet for et tiltak vil for eksempel kunne oppstå som et resultat av planer om økt forbruk eller produksjon hos spesifikke interessenter, forbruksutvikling, erfaringer fra driften av kraftsystemet eller endringer i generelle rammebetingelser som kan påvirke kraftproduksjon og forbruk i Norge og i Norden. Behovet som analysen avdekker og dokumenterer skal være utgangspunktet for de prosjektspesifikke målene som beskrives nærmere under kapittel ”mål og rammer for tiltaket”. Behovsvurderingene skal baseres på nettselskapets egne analyser og erfaringsmateriale i tillegg til informasjon fra offentlig tilgjengelig kilder som utgis av f.eks. SSB og NVE. Nettselskapene må som en del av behovsanalysen, foreta en overordnet realitetsvurdering av innhentet informasjon. For eksempel må nettselskapet gjøre en egen vurdering av eventuelle produksjons- eller forbruksøkingen som de har innhentet informasjon om. Dette vil bidra til at grunnlaget for

formuleringen av effektmålene i senere kapitler blir mest mulig presist. Det skal fremgå tydelig hva som er eksisterende behov, i form av begrensninger i dagens overføringskapasitet, og hva som er forventet behov basert på vurdering av sannsynlig utvikling. Forutsetningene som legges til grunn av nettselskapene i vurdering av sannsynlig utvikling skal beskrives. Usikkerhet behandles primært i usikkerhetsanalysen.

Krav til ekstern kvalitetssikrer ved gjennomgang av behovsanalysen

- Vurdere om analysen i tilstrekkelig grad dokumenterer eksisterende og forventet utvikling i forbruk, produksjon, nettets fysiske tilstand eller andre prosjektutløsende behov.
- Vurdere forutsetningene som legges til grunn i vurderingen av sannsynlig utvikling.
- Vurdere om behovet for å gjennomføre et tiltak er godtgjort.
- Vurdere om behovsanalysen er tilstrekkelig komplett.

MÅL OG RAMMER FOR TILTAKET

KVUen skal stille opp hvilke mål tiltaket skal oppfylle og hvilke rammer, inkludert lovfestede rammer for energisektoren, tiltaket må være innenfor. Dette er viktig for å kunne velge de relevante konseptene som skal analyseres nærmere i alternativvurderingen og rangere dem.

Nettmeldingen gir generelle samfunns mål for utbygging av nett, jf. bl.a. kapittel 5.

De konkrete effektmålene skal gi en presis beskrivelse av ønsket tilstand etter at tiltaket er gjennomført. Effektmålene skal være utledet av det behovet som er identifisert i behovsanalysen. Det må tas hensyn til at bygging av nytt nett ikke er det eneste konseptet som kan bidra til måloppnåelse. Ingen mål skal behandles som absolutte ettersom graden av måloppnåelse vil være en del av analysene.

Eksempel på hvordan effektmål for store kraftlinjeprojekt kan formuleres er gitt under:

- N-0 drift i et område fjernes.
- Muliggjøre tilknytning av nytt forbruk på et gitt antall MW til et spesifikt område.
- Muliggjøre tilknytning av et gitt antall MW ny fornybar produksjon i et spesifikt område.
- En økning på et gitt antall MW i handelskapasitet mellom angitte og eksisterende prisområder uten at andre handelsgrenser reduseres.

Det vises videre til rådene for utforming av effektmål som er gjengitt i veiledere for KS1.

Nettselskapet bør også vurdere å bryte ned de ulike målene i konkrete delmål dersom dette bidrar til å tydeliggjøre hva som ønskes oppnådd med et eventuelt tiltak. Både mål og delmål skal begrunnes.

Rammer som vil ha innvirkning i vurderingen av tiltaket skal beskrives. Rammer kan for eksempel bestemmes av juridiske, tekniske, finansielle, miljømessige eller beredskapsmessige krav og andre myndighetssatte rammebetingelser. Det bør gjøres rede for hvilke rammer som er absolutte (skal-krav) og rammer som ikke er det (bør-krav).

Antall mål bør begrenses og eventuelle målkonflikter beskrives. Det må gjøres en prioritering mellom de ulike effektmålene og rammene, slik at et konsepts samlede måloppnåelse kan vurderes senere i utredningen.

Krav til ekstern kvalitetssikrer ved gjennomgang av mål og rammer

- Vurdere om målene er forankret i gjeldende politisk vedtatte mål.
- Vurdere om formulerte effektmål og rammer er i samsvar i med konklusjonene fra behovsanalysen.
- Vurdere om mål er formulert slik at de alternative konseptenes måloppnåelse kan vurderes. Hvis det er flere mål må det vurderes om det foreligger motsetninger mellom de ulike målene, eller om målstrukturen blir for komplisert til å være operasjonell.
- Vurdere om juridiske, tekniske, finansielle, miljømessige og/eller beredskapsmessige krav og andre myndighetsbestemte rammebetingelser er tilstrekkelig beskrevet og tatt hensyn til ved utforming av mål og rammer.

MULIGHETSSTUDIE

I mulighetsstudien skal alternative konsept kartlegges, beskrives og vurderes. På bakgrunn av det identifiserte behovet og mål og rammer skal nettselskapet identifisere hvilke konsept som skal tas med videre i alternativanalysen.

Begrepet konsept er definert i boks 7.2. i Nettmeldingen. Det er viktig å merke seg at hvert konsept kan omfatte flere tiltak, for eksempel et sett med tiltak for å styrke forsyningssikkerheten til et nærmere angitt område. De ulike tiltakene som utgjør et konsept kan eventuelt konsepsjonssøkes i ulike søknader og realiseres på ulike tidspunkt.

Mulighetsstudien skal belyse valgmulighetene. Det er viktig at identifiserte konsept i mulighetsstudien ikke kun begrenses til nettbaserte løsninger, men også omfatter tiltak som ligger utenfor nettselskapenes ansvarsområde slik som tiltak på forbruks- og produksjonssiden, jf 7.2.4 i nettmeldingen. For tiltak utenfor nettselskapets ansvarsområde brukes det ikke detaljerte vurderinger.

Etter at alle relevante konsept er identifisert skal de vurderes opp mot rammer, behov og måloppnåelse. I praksis må antallet muligheter begrenses for å unngå at alternativanalysen blir uforholdsmessig ressurskrevende. Åpenbart svake konsept skal omtales i mulighetsstudien og det skal begrunnes hvorfor nettselskapet eventuelt ikke tar disse med videre i alternativanalysen. Kun prosjekter som er teknisk, politisk, miljømessig og finansielt forsvarlige skal tas med. Begrunnelser for at et konsept ikke tas med videre kan gjøres gjennom en kort omtale basert om nødvendig på forenklete analyser.

Krav til ekstern kvalitetssikrer ved gjennomgang av mulighetsstudie:

- Vurdere de identifiserte konsept opp mot rammer, behov og måloppnåelse, og bedømme hvorvidt den fulle bredden av muligheter er ivaretatt.
- Vurdere om nettselskapets valg av konsept som skal analyseres videre i alternativanalysen er de relevante og om nettselskapet har begrunnet valgene tilstrekkelig.

ALTERNATIVANALYSE

Formålet med alternativanalysen er å rangere alternative konsepter gjennom en samfunnsøkonomisk analyse. De samfunnsøkonomiske vurderingene av alternative konsept skal være relativt overordnede og gi grunnlag for tilrådninger om det eller de alternativer som er de beste. Detaljerte konsekvensutredninger og høringer gjennomføres senere i konsesjonsbehandlingen. Alternativanalysen skal også inneholde en vurdering av usikkerhet.

Samfunnsøkonomisk analyse av alternativene

Hensikten med alternativanalysen er å synliggjøre samfunnets kostnader og nytte ved de ulike alternativene. Det er kun de mest aktuelle konseptene fra mulighetsstudien som analyseres mer detaljert i alternativanalysen, minimum et nullalternativ og to andre konsepter.

Alternativanalysen skal være basert på Finansdepartementets gjeldende veileder i samfunnsøkonomiske analyser og omtale av metodikk, gjeldende teori om samfunnsøkonomisk analyse, anbefalinger og veiledere fra energimyndighetene som er relevante for samfunnsøkonomiske analyser av nettinvesteringer og kriterier angitt i kapittel 6 i Nettmeldingen. Frem til det foreligger en ny veileder eller anbefaling fra Finansdepartementet skal anbefalingene fra NOU 2012:16 benyttes for valg av diskonteringsrenten. Analyseperioden for et alternativ skal tilsvare nettanleggets økonomiske levetid. Eventuelle avvik fra anbefalinger og veiledere skal begrunnes.

Alle prissatte og ikke-prissatte virkninger av et konsept skal tas med i analysen. Prissatte virkninger skal være basert på forventningsverdier for blant annet investerings-, avbrudds-, flaskehals- og netttapskostnader. Kostnader og nytte for de enkelte konseptene må diskonteres ned til et felles referansetidspunkt for systematisk å kunne vurdere de ulike konseptene opp mot hverandre. Forventningsverdien for sentrale prissatte virkninger skal være begrunnet i en usikkerhetsanalyse.

Virkninger som det kan være vanskelig å tallfeste i kroner vil ofte være viktige for valg av konsept. Den samfunnsøkonomiske analysen skal inkludere en vurdering av ikke-prissatte virkninger slik som miljø, velfungerende kraftmarked og de deler av forsyningssikkerheten som ikke er inkludert i avbruddskostnadene, jf. nettmeldingen 6.5. Innenfor samme kategori ikke-prissatte virkninger skal de samme kriteriene benyttes for alle konseptene, slik at konseptene kan sammenlignes.

Avveiningen av de ulike prissatte og ikke-prissatte virkningene skal stilles opp på en oversiktlig og sammenlignbar måte i en konsekvensmatrise. Dersom det er ikke-prissatte virkninger som kan påvirke om behovet og målene kan nås må dette beskrives i analysen.

Analysen skal gi en overordnet beskrivelse av fordelingseffektene av tiltaket, jf Finansdepartementets veileder i samfunnsøkonomiske analyser. Vurdering av fordelingseffekter skal bygge på det samme data- og metodegrunnlaget som analysen av samfunnsøkonomisk lønnsomhet, slik at virkningene for enkeltgrupper kan sammenliknes med virkningen for samfunnet som helhet.

Nullalternativet

Nullalternativet er referansen de øvrige alternativene vurderes i forhold til. Nullalternativet er dagens situasjon, innbefattet det minimum av vedlikeholdsinvesteringer som er nødvendig for at alternativet skal være reelt over tid. Det ligger ikke i dette krav om like lang levedyktighet som i investeringsalternativene. Det vises for øvrig til beskrivelser av nullalternativet i veiledere for KS1.

Hva som er det relevante nullalternativet kan avhenge av hvilket behov som utløser tiltaket. For eksempel er det plikt til å tilknytte kraftproduksjon dersom dette er samfunnsøkonomisk lønnsomt. I alternativanalysen av et nettiltak som tilknytter ny produksjon skal nullalternativet være det alternativet hvor produksjonen ikke tilknyttes.

Usikkerhetsanalyse

Som et ledd i alternativsvurderingen skal det gjennomføres en usikkerhetsanalyse hvor faktorer som det hersker usikkerhet ved, og som kan endre behovet for tiltaket eller rangering av tiltakene, skal belyses. I behovsanalysen er det prosjektutløsende behovet identifisert. Usikkerhet rundt det identifiserte behovet skal vurderes og gjøres rede for i usikkerhetsanalysen. Spredningene i utfall for de ulike

alternativene skal belyses. For eksempel kan nyttevirkningene variere ut i fra forventninger om hvor mye ny produksjon eller forbruk som vil bli tilknyttet et alternativ. Fleksibilitet med hensyn til gjennomføringen av tiltaket (realopsjoner) skal også omtales. Usikkerhetsanalysen skal ikke benyttes for å utarbeide et prosjektspesifikt risikopåslag i diskonteringsrenten.

Rangering

Basert på vurderinger av alternativene og usikkerhetsanalysen, skal nettselskapet rangere alternativene og begrunne hvilket konsept det mener er best. Vurderingen av de ulike alternativene skal stilles opp på en oversiktlig og sammenliknbar måte, og det skal redegjøres for hvilke hensyn som har veid tyngst. Det skal vurderes i hvilken grad de ulike alternativene tilfredsstiller mål og rammebetingelser.

Krav til ekstern kvalitetssikrer ved gjennomgang av alternativanalysen

- Vurdere hvorvidt de oppgitte alternativene vil bidra til å realisere målene og oppfylle kravene. Vurdere om det er gjennomført en god samfunnsøkonomisk analyse, med vurdering av prissatte og ikke-prissatte virkninger, i tråd med gjeldende metode og teori.
- Vurdere om usikkerhetsanalysen på en tilstrekkelig måte belyser usikkerheten i det prosjektutløsende behovet og andre faktorer som har betydning for alternativvurderingen. Forutsetningene som ligger til grunn for kraftsystemmodellkjøringer skal vurderes, men det er ikke krav om at ekstern kvalitetssikrer skal gjennomføre egne kraftsystemmodellkjøringer.
- Veie de ulike konseptene mot hverandre og gjøre eventuelle tilleggsanalyser av alternativene. På bakgrunn av dette skal kvalitetssikrer fremme en anbefaling om hvilke konsept nettselskapet bør gå videre med.
- Vurdere hvorvidt økt informasjonstilgang på senere tidspunkt kan påvirke rangeringen mellom alternativene.

FØRINGER FOR PROSJEKTFASEN

KVUen skal gi en oversikt over planlagt prosess med tidsplan frem til gjennomføring av nettutbyggingen. Det skal videre presiseres om tiltakene innenfor konseptet planlegges konsesjonssøkt i form av én eller flere separate søknader.

Fordi ny informasjon vil bli tilgjengelig i perioden etter at KVUen er gjennomført vil det kunne oppstå behov for revurdere synspunkter og forutsetninger fra KVU-fasen. Hvis videre konsesjonsprosess avhenger av andre prosjekter eller avgjørelser, så skal dette beskrives spesielt.

Vedlegg 1: Kompetansekrav til kvalitetssikrer

Anskaffelse av eksterne kvalitetssikrings-tjenester skal gjennomføres i tråd med LOV 1999-07-16 nr 69: Lov om offentlige anskaffelser og FOR 2006-04-07 nr 403 Forskrift om innkjøpsregler i forsynings-sektoren (Forsyningsforskriften).

Kvalitetssikringen av konseptvalgutredninger forutsetter en helhetlig analytisk tilnærming basert på kompetanse som dekker de berørte fagfeltene.

Tilbydere skal dokumentere kompetanse og erfaring innenfor følgende hovedområder:

- Samfunnsøkonomisk analyser herunder kjennskap til og bruk av Finansdepartementets veileder for slike analyser.
- Planlegging og drift av kraftsystemer på høyere spenningsnivå.
- Kunnskap om kraftsektoren og kraftmarkedet.
- Kvalitetssikring av kompliserte og omfattende beslutningsprosesser.

Vedlegg 2: Relevante dokumenter og nyttige linker

1. Melding til stortinget 14 (2011-2012), Vi bygger Norge – om utbygging av strømmettet. (Nettmeldingen)
<http://www.regjeringen.no/pages/37284447/PDFS/STM201120120014000DDDDPDFS.pdf>
2. Finansdepartementet 2005, Veileder i samfunnsøkonomiske analyser
http://www.regjeringen.no/upload/FIN/Vedlegg/okstyring/Veileder_i_samfunnsokonomiske_analyser.pdf
3. NOU 2012:16 Samfunnsøkonomiske analyser
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/nouer/2012/nou-2012-16.html?id=700821>
4. Finansdepartementets veiledere for gjennomføring av kvalitetssikringen innenfor det statlige KS regime:
<http://www.concept.ntnu.no/ks-ordningen/veiledere>
5. Finansdepartementet nov 2010, Konkurransesgrunnlag med innarbeidet kravspesifikasjon og kontraktspesifikasjoner til rammeavtale om konsulent-tjenester vedrørende kvalitetssikring av konseptvalg, samt styringsgrunnlag og kostnadsoverslag for valgt prosjektalternativ.
<http://prinsix.forsvaret.no/investeringsstyring/ekstern-kvalitetssikring/documents/rammeavtale%20ks%20regime%202011.pdf>

Utgitt av:
Olje- og energidepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:

Departementenes servicesenter

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Tlf.: 22 24 20 00

Publikasjonskode: Y-0120 B

Forsidefoto: Statnett

Design og layout: Departementenes servicesenter 04/13